

Warszawa 10 czerwca 2024 r.

Dr hab. Barbara Namysłowska-Gabrysiak
Katedra Prawa Karnego Porównawczego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana magistra Sebastiana Czechowicza
pt. „Karnoprawna ochrona prawa dziecka do zdrowia w obliczu zjawiska uchylania się
od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w Polsce”

1. Uwagi wprowadzające

W związku z powołaniem mnie przez Komisję Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni w dyscyplinie nauki prawne, na posiedzeniu w dniu 17 maja 2024 r. na recenzentkę, przedstawiam recenzję rozprawy doktorskiej Pana magistra Sebastiana Czechowicza, pt. „Karnoprawna ochrona prawa dziecka do zdrowia w obliczu zjawiska uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w Polsce”, napisanej pod kierunkiem naukowym Pana dr hab. Rafała Kubiaka, prof. UŁ.

Przedmiotem recenzji jest ocena, czy rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.). W szczególności czy stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz czy Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej i umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Recenzja obejmuje ocenę następujących kwestii:

1. Wybór tematu rozprawy i jego znaczenie.
2. Poprawność struktury rozprawy i jej zakresu.
3. Treść, cele badawcze i warstwa merytoryczna rozprawy.
4. Strona formalna rozprawy, edycyjna i baza źródłowa.

Całość kończy konkluzja.

1. Wybór tematu rozprawy i jego znaczenie

Problematyka karnoprawnej ochrony prawa dziecka do zdrowia w kontekście szczepień ochronnych w dzisiejszym – po pandemicznym – świecie stanowi niezwykle istotne i jednocześnie wieloaspektowo złożone zagadnienie. Ponadto, nie sposób nie dostrzec wagi i znaczenia badań jakie należy obecnie podejmować w zakresie zdrowia w rozumieniu nie tylko praw jednostki do ochrony zdrowia, ale także w świetle wszystkich aspektów dotyczących ochrony zdrowia społecznego. Tym samym, wybór tematu recenzowanej dysertacji oceniam wysoce pozytywnie. Autor, wyznaczając sobie zakres pracy w ramach sześciu rozdziałów, przeprowadza dogmatyczne rozważania nad wybranym zagadnieniem, poparte również empirycznymi badaniami kryminologicznymi oraz badaniami prawno-porównawczymi, oba charakteryzujące się wysokim poziomem naukowym i wysokim poziomem warsztatu pisarskiego, co – w całości – wpływa na uznanie, że recenzowana praca zasługuje na wyróżnienie.

Należy podkreślić, że problematyka dotycząca ochrony zdrowia, w odniesieniu do uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w Polsce nie była przedmiotem pogłębionej i interdyscyplinarnej analizy, dlatego uważam, że Doktorant podjął się ambitnego i trudnego zadania, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że brak było dotychczas w literaturze naukowej kompleksowego opracowania tej problematyki. Autor, już we wprowadzeniu, słusznie zauważa, że brak jest rozważań naukowych w tym temacie w świetle szeroko rozumianego prawa karnego, w zakresie prowadzonych dotychczas badań kryminologicznych, jak również w kontekście innych dyscyplin naukowych, takich jak nauki o zdrowiu, nauki medyczne, a także nauki socjologiczne. To jednoznacznie wiedzie do wniosku o niewątpliwym międzydziedzinowym i interdyscyplinarnym charakterze pracy oraz o wysokiej wartości przedstawionej do recenzji dysertacji.

Biorąc pod uwagę obecną sytuację w Polsce, Europie i na świecie, dotyczącą z jednej strony zagrożenia w ponownym rozprzestrzenianiu się istniejących od lat chorób zakaźnych oraz w nieuchronnym pojawieniu się nowych zakaźnych wirusów czy bakterii, z drugiej natomiast niebezpieczeństwa w skutkach rosnącego wpływu ruchów tzw. antyszczepionkowych na uchylanie się od szczepień ochronnych, nie mam wątpliwości, że wybór tematu – w świetle jego znaczenia dla ochrony zdrowia społeczeństwa, a szczególnie ochrony praw dziecka do zdrowia – należy uznać za wyjątkowo cenny i pożądany.

Tytuł pracy został sformułowany prawidłowo, a jej zawartość merytoryczna jest zgodna z tytułem.

2. Poprawność struktury rozprawy i jej zakresu

Rozprawa składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów, zakończenia z postulatami *de lege ferenda* oraz bibliografii podzielonej na: wykaz aktów prawnych, wykaz literatury, wykaz orzecznictwa, i wykaz pozostałych źródeł.

Struktura formalna pracy jest prawidłowa i podporządkowana wymogom, jakie wynikają z trafnie określonego celu badawczego i zastosowanych metod badawczych. Autor zachowuje właściwe proporcje między poszczególnymi rozdziałami.

Za trafną należy również uznać kolejność zaprezentowanych w pracy zagadnień. Co więcej, za ogromną wartość pracy należy uznać umiejętność prowadzenia przez Doktoranta przejrzystego wywodu naukowego wyczerpującego każde zagadnienie, a jednocześnie zwięzłego i każdorazowo adekwatnego do zidentyfikowanego i opracowywanego – w poszczególnych częściach pracy – problemu badawczego.

3. Treść, cele badawcze i warstwa merytoryczna rozprawy

Przedmiotem dysertacji jest zagadnienie karnoprawnej ochrony prawa dziecka do zdrowia w obliczu zjawiska uchylania się od obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w Polsce. Treść recenzowanej rozprawy wskazuje, że Doktorant umiejętnie, ze swobodą oraz w sposób wykazujący się wysokim poziomem opanowanego warsztatu naukowego potrafi formułować problemy badawcze, których wyczerpującą i kompleksową analizę przeprowadza w całej dysertacji.

Autor postawił sobie za główny cel pracy dokonanie identyfikacji w zakresie gwarancji prawnej ochrony zdrowia dziecka i jego prawa do osiągnięcia jak najwyższego poziomu zdrowia w kontekście zagrożenia polegającego na uchylaniu się przez osoby obowiązane od poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym.

Wobec tak określonego głównego celu badawczego, Doktorant trafnie sformułował następujące szczegółowe problemy badawcze:

1. Analiza skuteczności gwarancji prawnych wykonywania obowiązku poddawania dziecka, przez osoby obowiązane, obowiązkowym szczepieniom ochronnym.
2. Analiza uchylania się przez osoby obowiązane od obowiązku poddawania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym z perspektywy kryminologicznej, a w szczególności próba ustalenia przyczyn rozwoju tego zjawiska oraz próba przedstawienia prognozy kryminologicznej.
3. Próba kompleksowego przedstawienia rozwiązań prawnych, mających na celu redukcję w przyszłości – rosnącego każdego roku – zjawiska uchylania się przez

osoby obowiązane wobec dziecka od obowiązku szczepień ochronnych. W tym zakresie, Autor skupił się przede wszystkim na modelu sankcji represyjnych, które są stosowane w związku z uchyleniem się od poddawania dzieci obowiązkowym szczepieniom ochronnym.

Na wyróżnienie, w świetle sformułowanych przez Doktoranta problemów badawczych, zasługuje dogmatyczno-prawna analiza wykroczenia uregulowanego w art. 115 k.w. Praca w tym zakresie jest nowatorska ponieważ problematyka ta nie była dotychczas tak szczegółowo i wyczerpująco omówiona w doktrynie prawa.

Użyte w dysertacji metody badawcze nie budzą zastrzeżeń. Autor zastosował szereg metod badawczych. Podstawową metodą jest metoda formalno-dogmatyczna, co wynika z konieczności realizacji głównego celu pracy, polegającego na analizie rozwiązań normatywnych, zarówno polskich, jak i przyjętych w innych systemach prawnych w Europie. Ponadto, Doktorant użył metody prawno-porównawczej w zakresie opracowania w rozdziale szóstym analizy dotyczącej sankcji za nieszczepienie dziecka we Francji, we Włoszech, w Niemczech, w Czechach czy w Słowacji. Ponieważ praca zawiera część empiryczną, Autor zastosował metodologię kryminologii teoretycznej w zakresie etiologii kryminalnej posługując się metodą statystyczną, wykorzystując statystyki policyjne, prokuratorskie i sądowe.

Na wysoce pozytywną ocenę zasługuje strona merytoryczna rozprawy, która jest rzetelną, kompleksową i interdyscyplinarną analizą wybranego tematu, jednocześnie uzasadniającą wniosek o opanowaniu przez Doktoranta sztuki prowadzenia wywodu naukowego, umiejętności samodzielnego myślenia oraz umiejętności przeprowadzenia badań empirycznych na najwyższym poziomie naukowym.

Zasadnicze rozważania naukowe i empiryczne zostały zawarte w sześciu rozdziałach.

W pierwszych dwóch rozdziałach, Autor koncentruje się na przedstawieniu terminologicznych kwestii dotyczących rozumienia podstawowych pojęć mających znaczenie dla całej pracy. W rozdziale I, Autor skupia się na rozumieniu pojęcia dziecko, zdrowie i prawo do zdrowia, aby następnie zaprezentować zagadnienie prawa dziecka do zdrowia w perspektywie prawa międzynarodowego i prawa krajowego.

Rozdział II jest – w pierwszej części – także poświęcony wyczerpującej analizie terminologicznej, tym razem odnoszącej się do podstaw prawnych funkcjonowania obowiązkowych szczepień ochronnych, prowadząc w dalszej części tego rozdziału do zaprezentowania zidentyfikowanych przez Autora problemów prawnych w zakresie funkcjonowania systemu obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci w Polsce. Za ważne i

trafne należy uznać rozważania dotyczące problematyki wyrażenia zgody na poddanie dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym. W tej części pracy Autor ustosunkowuje się krytycznie do obowiązujących w Polsce regulacji prawnych dotyczących „wyrażenia zgody na obowiązek” zgłaszając własne – *de lege lata* – sugestie interpretacyjne, co należy ocenić pozytywnie, uznając tym samym, że spełnione jest kryterium wykazania się przez Doktoranta umiejętnością prowadzenia samodzielnego wywodu naukowego.

Budowa dwóch pierwszych rozdziałów jest prawidłowa, a przedstawiona w nich – w wyczerpujący i czytelny sposób – problematyka stanowi dla Doktoranta punkt wyjścia dla dalszych rozważań prowadzonych w dysertacji.

W rozdziale III, Doktorant podejmuje zasadnicze, dla tytułowego zagadnienia, badania kryminologiczne. Na początku, przedstawiona została definicja zjawiska uchylania się od poddawania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym oraz podział – na dwie grupy – zachowań, które składają się na „uchylanie się”. Takie, trafne metodologiczne podejście, doprowadziło Doktoranta do zaprezentowania definicji tytułowego zjawiska uznającej, że „poprzez zjawisko uchylania się od poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym rozumieć należy wszelkie umyślne zachowania sprawującego pieczę nad dzieckiem, które ma zostać poddane obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu, mające na celu uniknięcie spełnienia tego obowiązku wbrew przepisom prawa”. W kolejnych punktach tego rozdziału, Doktorant omówił skalę zjawiska uchylania się od poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym w Polsce, a także jego istotę w świetle wybranych teorii kryminologicznych. Przeprowadzone badania kryminologiczne zostały oparte na statystykach policyjnych, prokuratorskich i sądowych oraz na literaturze przedmiotu.

W rozdziale IV, najważniejsze z perspektywy analizy teoretycznej jest to, że rozważania Doktoranta skupiają się na wyczerpującym przedstawieniu konsekwencji jakie przewiduje system prawny w Polsce na gruncie prawa wykroczeń za uchylanie się od poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym. Doktorant prowadząc badania w tej części pracy, nad wybraną problematyką, wykazał się umiejętnością dogłębnej i wyczerpującej analizy obowiązujących w Polsce regulacji prawnych oraz ich doktrynalnej i orzecznictwej interpretacji, dostrzegając trafnie niejednolitość w tym zakresie w poglądach doktryny.

Sposób prowadzenia przez Doktoranta rozważań w ramach rozdziału VI, odnoszących się do analizy struktury wykroczenia z art. 115 § 2 k.w., z wyczerpującym odwoływaniem się do orzecznictwa sądów powszechnych, a także do orzecznictwa sądów administracyjnych, jest interesujący i ma istotne walory praktyczne. Mając na uwadze treść rozprawy należy

stwierdzić, że problemy diagnozowane są przez Doktoranta prawidłowo, a wnioski płynące z przeprowadzonych w rozdziale IV analiz zdecydowanie zasługują na uwagę. Podzielałam szereg konkluzji i wniosków *de lege ferenda*, do których doszedł Autor w trakcie opracowywania dysertacji w tej części. Trudno nie zgodzić się z podstawową tezą i wnioskiem, że obecnie funkcjonujące przepisy prawa wykroczeń „nie gwarantują odpowiedniej ochrony prawa dziecka do zdrowia”.

W rozdziale V, Doktorant opracował analizę wybranych typów przestępstw stanowiących potencjalną możliwość odpowiedzialności karnej przedstawicieli ustawowych i opiekunów faktycznych za możliwe negatywne skutki dla zdrowia dziecka niezaszczepionego wynikłe w związku z uchyleniem się od poddania dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym. Wywód w tej części jest interesujący i inspirujący czytelnika do własnych rozważań i przemyśleń.

Rozdział VI jest rozdziałem komparatystycznym, przedstawiającym sankcje represyjne za niezaszczepienie dziecka w wybranych krajach europejskich. Ta część pracy zasługuje na wysoce pozytywną ocenę, chociaż nie jest pozbawiona drobnych mankamentów.

W tej części, Doktorant prezentuje rozwiązania prawne funkcjonujące w innych krajach europejskich, tj. w Niemczech, we Włoszech w Czechach i w Słowacji i na tej podstawie prezentuje możliwe kierunki modyfikacji polskiego modelu sankcji represyjnych. Pewien niedosyt może jednak pozostawiać brak zaprezentowania interpretacji orzeczniczej w odniesieniu do omawianych problemów. Wydaje się, że przytoczenie przykładowych orzeczeń z omawianych komparatystycznie krajów i wynikającej z nich wykładni orzeczniczej, można było śmiało wykorzystać do rozbudowania uzasadnienia formułowanych w pracy postulatów *de lege ferenda*.

Ponadto, wprawdzie na pozytywną ocenę zasługuje poparcie przez Autora postulatu, aby nie przyjmować niezaszczepionych dzieci do placówek oświatowych, ale z wątpliwością, dlaczego należałoby tym zakazem obejmować tylko przyjęcie po raz pierwszy i czy chodzi o to, że po raz pierwszy w ogóle, czy po raz pierwszy do danej placówki, i czy nie powinno to dotyczyć również placówek nie o charakterze oświatowym, i czy zakaz miałby obowiązywać jedynie w placówkach publicznych, czy również prywatnych (ewentualnie w tych ostatnich mieć charakter względny, np. pod warunkiem poinformowania innych rodziców o tym, że przyjęto dziecko niezaszczepione). Można również zastanawiać się czy art. 43c k.k. ma charakter wyłącznie procesowy, jeśli zawiera również ocenę, że ewentualne ograniczenie władzy rodzicielskiej rodziców, którzy nie chcą zaszczepić dziecka jest zdaniem sądu karnego celowe.

Podsumowując, wskazać należy co następuje.

Recenzowana rozprawa jest opracowaniem, które zawiera kompleksową analizę problematyki tytułowego zagadnienia. Tematyka poruszona w każdym z rozdziałów ma walor informacyjny, poznawczy i krytyczny, stanowiąc próbę usystematyzowania problemu z jednoczesnym identyfikowaniem postulowanych kierunków zmian.

Praca – poza swoją oczywistą doniosłością praktyczną – jest interesująca w kontekście prowadzonych przez Doktoranta rozważań dogmatycznych, z uwzględnieniem oceny efektywności obowiązujących w Polsce regulacji prawnych. O doniosłym – aktualnym dla całej Polski, Europy i świata – znaczeniu prowadzonych badań świadczy również fakt znaczenia szczepień ochronnym na całym świecie, dzięki którym udało się – przynajmniej na obecną chwilę – pokonać pandemię COVID 19.

Doktorant, od początku pracy umiejętnie formułuje główne problemy, jakie pojawiają się na płaszczyźnie regulacji prawnych dotyczących omawianego zagadnienia. Autor dostrzega również, w trakcie prowadzenia wywodu naukowego, pojawiające się problemy z wykładnią treści normatywnej i wówczas proponuje sposób ich rozwiązania, co wskazuje na jego dojrzałość naukową. W wielu miejscach dysertacji, Autor ustosunkowuje się krytycznie, przede wszystkim do obowiązujących w Polsce regulacji prawnych, przedstawiając efektywne rozwiązania *de lege lata* oraz *de lege ferenda*, co należy ocenić pozytywnie, uznając tym samym, że spełnione jest kryterium wykazania się przez Doktoranta umiejętnością prowadzenia samodzielnego wywodu naukowego.

Nie ulega wątpliwości, że Doktorant włożył duży wysiłek w przygotowanie pracy, co wiązało się, w szczególności, z rozbudowaną analizą dogmatyczną każdego z omawianych zagadnień, a także z przeprowadzeniem badań empirycznych. Komparatystyczne ujęcie omawianej problematyki – uwzględnione w rozdziale VI – jest dużą wartością pracy ze względu na mankamenty polskiego ustawodawstwa w tym względzie, który mógłby skorzystać z rozwiązań przewidzianych w innych krajach, co trafnie zauważa Autor pracy.

Bardzo wysoko oceniam również zastosowanie przez Autora wielu metod badawczych, i to zarówno teoretyczno-prawnych, jak i empirycznych, Ich zastosowanie umożliwiło zaprezentowanie wybranej problematyki w kompleksowy interdyscyplinarnie i wszechstronny sposób, co wpływa na ostateczną wysoką wartość prezentowanych wniosków.

Podniesione w recenzji drobne zastrzeżenia nie wpływają na wysoką ocenę rozprawy doktorskiej mgr. Sebastiana Czechowicza i mają jedynie skłaniać do prowadzenia dalszych badań w temacie oraz dalszej dyskusji naukowej w przedmiocie prawa do zdrowia dziecka w

sytuacji uchylania się osób odpowiedzialnych od szczepień ochronnych, a także w przedmiocie zdrowia społecznego.

4. Strona formalna rozprawy, edycyjna i baza źródłowa.

Rozważania prowadzone przez Doktoranta są przejrzyste i jasne. Sposób prezentacji poszczególnych zagadnień wskazuje na opanowanie przez Doktoranta umiejętności warsztatu naukowego na wysokim naukowym poziomie. Pracę cechuje logika prowadzonych wywodów i poprawna argumentacja, a także poprawna struktura edycyjna. Doktorant posługuje się językiem prawniczym na wysokim poziomie, wykazując się tym samym bardzo dobrą umiejętnością techniki pisania prac naukowych.

Praca napisana jest z dużą dbałością o stronę formalną, dzięki czemu czyta się ją bardzo dobrze. Język pracy jest poprawny, a przypisy są prawidłowo opracowane. Praca została wykonana starannie, choć można spotkać nieliczne błędy stylistyczne czy drobne błędy diakrytyczne.

Dobór i wykorzystanie źródeł nie budzi zastrzeżeń, zarówno literatura, jak i orzecznictwo zostały wykorzystane prawidłowo. Szczególnie wyczerpująco zostało uwzględnione orzecznictwo polskich sądów powszechnych oraz polskich sądów administracyjnych. Tym samym, praca jest bardzo dobrze udokumentowana. Pewien, drobny, niedosyt może budzić mała liczba uwzględnionej literatury obcojęzycznej oraz judykatów państw europejskich w części prawno-porównawczej w rozdziale VI. Bez wątpienia jednak, zaprezentowana literatura i orzecznictwo w całej pracy wskazuje na głębokie rozeznanie Doktoranta w opisywanej tematyce.

5. Konkluzja

Recenzowana dysertacja charakteryzuje się wysokim poziomem naukowym, a jej całościowa konstrukcja determinowana jest zakresem rozważań teoretyczno-prawnych oraz opracowanymi badaniami empirycznymi i prawno-porównawczymi. Wybór interdyscyplinarnej problematyki badawczej ma ogromne znaczenie dla ochrony zdrowia we współczesnym świecie, co, w połączeniu z wysokim poziomem interesującego wywodu naukowego w całej pracy, należy ocenić bardzo pozytywnie.

Recenzowana praca doktorska stanowi kompleksowe ujęcie tytułowej tematyki, a przeprowadzony wywód wskazuje na celujące rozeznanie Doktoranta w temacie. Nie ulega wątpliwości, że Doktorant przedstawił kompleksową analizę dogmatyczną z zaprezentowaniem wyników przeprowadzonych badań empirycznych w odniesieniu do

omawianych zagadnień. Na wyróżnienie zasługują przedstawione w pracy wyniki badań kryminologicznych oraz analiza prawno-porównawcza, które doprowadziły Doktoranta do sformułowania postulatów *de lege ferenda*. Ogólna ocena rozprawy jest zatem wysoce pozytywna. Rozprawa ukazuje ogromne zainteresowanie Autora wybraną tematyką oraz jego zaangażowanie w opracowanie systemowych i efektywnych rozwiązań dla polskiego systemu prawnego.

Stosownie do ustalonych przez ustawodawcę standardów stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną i wysoką wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie dyscypliny nauki prawne oraz poświadcza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Uważam również, że – ze względu na doniosłe znaczenie tematu pracy dla ochrony zdrowia – rozprawa powinna zostać opublikowana.

Wszystko powyższe oznacza, że rozprawa Pana magistra Sebastiana Czechowicza spełnia wymogi określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.), mającym zastosowanie w niniejszym przewodzie doktorskim.

Rozprawę oceniam wysoce pozytywnie, wnosząc o jej wyróżnienie.

Z pełnym przekonaniem wnoszę zatem, o dopuszczenie Pana magistra Sebastiana Czechowicza do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Dr hab. Barbara Namysłowska-Gabrysiak